

tuntemus sekä tutkimuksen että kliinisen työskentelyn tasolla. Tutkimus voi palvel-la soveltavaa logopediaa, mutta nähdäkse-ni vain välillisesti. Tutkimuksen analyysis-sa käytetty systeemis-funktionaalinen käsit-teistö on niin laaja ja monimuotoinen, että sen omaksuminen edellyttäisi syvällistä teoreettista perehtymistä. Sellainen olisi melkoinen vaatimus käytännön arviointi- ja terapiatyötä tekeville.

Tutkimuksellaan Korpijaakko-Huuhka osoittaa oivaltavaa lingvististä analyysitaitoa ja hyvää teoreettista tuntemusta sekä systeemis-funktionaalisen kielitieteen että relevantin suomen kieltä koskevan tutki-muksen aloilta. Logopedian alalta on viime aikoina ilmestynyt useita väitöskirjoja. Niil-le on tyypillistä monitieteisyys, joka näkyy muun muassa siinä, että metodisia välinei-tä haetaan eri tieteenaloilta. Korpijaakko-Huuhka hallitsee käyttämänsä käsitteistön ja välineet ihailtavankin hyvin.

Väitöskirjan päättää pohdintaluku, jota pidän korkealaatuisena, kypsän tutkijan puheenvuorona. Korpijaakko-Huuhka vii-

toittaa siinä useita mahdollisia polkuja jatkotutkimukselle. Tutkimuksellaan hän on osoittanut olevansa varteenotettava asiantuntija, jolla on sanottavaa paitsi oman alansa toimijoille, tutkijoille ja puhetera-peuteille myös monien muiden tieteenalo-jen tutkimusyhteisöille. ■

MARJA-LIISA HELASVUO
Sähköposti: *mlhelas@utu.fi*

LÄHTEET

- HELASVUO, MARJA-LIISA – LAAKSO, MINNA – SORJONEN, MARIA-LEENA 2004: Searching for words: syntactic and sequential construction of word search in conversations of Finnish speakers with aphasia. – *Research on language and social interaction* 37(1): 1–37.
- ROUTARINNE, SARA 1997: Kertomuksen rakentaminen. – Tainio, Liisa (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet*. Tampere: Vastapaino.

TEKSTIEN JÄLJILLÄ

Anna Solin *Tracing texts: Intertextuality in environmental discourse*. Pragmatics, ideology and contacts monographs 2. Helsinki: Department of English, University of Helsinki 2001. 286 s. ISBN 952-10-0247-6.

Intertekstuaalisuuden ja interdiskursiivisuuden analysointi on saanut nykyises-sä tekstin- ja diskurssintutkimuksessa kes-keisen sijan. Vaikka analyyseissa ei suora-naisesti keskityttäisikään intertekstuaali-suuteen saati edes mainittaisi termiä intertekstuaalisuus, diskurssia analysoitaessa otetaan useimmiten jo lähtökohtaisesti huo-mioon se, että teksteillä on suhde toisi-in teksteihin.

Merkille pantavaa on ollut se, että intertekstuaalisuuden analysointiin ei kuiten-kaan ole olemassa selviä metodologisia välineitä. Tämä näkyy yksittäisten tutki-musten analyyseissa, joissa ei useinkaan eksplikoida, miten intertekstuaalisuus rakentuu. Metodologisena ohjenuorana intertekstuaalisuusanalyysissa onkin pitkälti ollut se, että intertekstuaalisuuden analysointi — sen löytäminen ja »näkeminen» —

perustuu tulkitsijan arviointiin ja omaan kokemukseen (esim. Fairclough 1995: 77). Metodologisesti olennaista tulkitsevassa intertekstuaalisuusanalyysissä on myös se, että liikkeelle lähdetään yksittäisistä teksteistä. Tulkinnan kohteena on se, miten erilaiset tekstilajit (genret) ja diskurssit rakentavat tämän yksittäisen tekstin merkityksiä.

Englannin kielen väitöskirjassaan *Tracing texts: Intertextuality in environmental discourse* Anna Solin nimittää edellä mainittua analyysitapaa interdiskursiiviseksi. Norman Faircloughin tapaan (erityisesti Fairclough 1992) Solin erottaa interdiskursiivisesta analyysistä diskurssijärjestyksen analyysin. Oman tutkimuksensa Solin määrittelee diskurssijärjestyksen analyysiksi: kun interdiskursiivinen analyysi keskittyy yleensä vain yhden tai muutaman tekstin tulkintaan, diskurssijärjestyksen analyysi pyrkii kuvailemaan genrejä ja diskursseja resursseina, jotka vaikuttavat tekstin tuotantoon instituutioissa. Tavoitteena on siis kuvata diskurssijärjestystä luovia abstrakteja resursseja, ei niinkään tulkita jotain tiettyä tekstiä siinä ilmenevään intertekstuaalisuuteen tukeutuen. Tästä tavoitteesta johtuu myös tutkimuksen aineiston ja sen analysoinnin poikkeavuus verrattuna perinteisempään tulkitsevaan intertekstuaalisuusanalyysiin. Kun tavoitteet ovat laajemman intertekstuaalisen merkitysresurssin kuvauksessa, aineistokin on laajempi; se koostuu monenlaisista ja eri diskurssijärjestyksiin kuuluvista teksteistä. Ja kun tulkitseva intertekstuaalinen analyysi lähtee yksittäisistä teksteistä sijoittaen niitä diskurssijärjestykseen, diskurssijärjestyksen analyysin lähtökohdانا ovat instituutiot ja niiden hyödyntämät diskursiiviset resurssit.

TEOKSEN RAKENNE

Solinin teos jakautuu seitsemään lukuun. Johdannossa esitellään intertekstuaalisuutta

ja sen analysointia, tutkimuksen kohteena olevaa ympäristö- ja ympäristönsaastumisdiskurssia ja siitä johdettuja tutkimuskysymyksiä. Toisessa, edelleen johdannonoliossa pääluvussa Solin esittää tarkempia intertekstuaalisuusmääritelmiä ja määrittelee myös muut tutkimuksensa kannalta relevantit käsitteet, joista olennaisia ovat eritoten diskurssi ja tekstilaji. Kolmas luku taustoittaa brittiläistä ympäristökeskustelua ja ympäristöpolitiikkaa, lyhyesti sanoen siis sitä diskurssia, johon Solinin tutkimus kohdistuu.

Luvut 4–6 ovat intertekstuaalisuuden empiiristä analyysia. Luvussa 4 Solin analysoi saastumisdiskurssin kannalta olennaisia yhteiskunnallisia instituutioita siitä näkökulmasta, kuinka ne toimivat merkityksellisinä diskursiivisina resursseina kielenkäyttäjälle. Luku 5 keskittyy lehdistön diskurssijärjestykseen ja kuvailee sitä, kuinka lehdistössä kehystetään ympäristösaasteen riskejä. Luvussa 6 Solin analysoi yhtä intertekstuaalista ketjua ja jäljittää väittämien välittymistä ja merkitysten muutoksia eri instituutioiden julkaisemien tekstien välillä. Lopuksi hän esittää vielä keskeisten tulostensa lisäksi metodologista pohdintaa, joka keskittyy erityisesti kuvailevaan tulkintaan ja sen perusteena olevan aineiston laatuun ja määrään.

KUVAUS JA TULKINTA

Metodisesti Solinin tutkimuksessa tärkeäksi nousee juuri keskustelu tulkitsevasta ja deskriptiivisestä analyysistä. Oman tutkimuksensa Solin perustelee sen deskriptiivisten tavoitteiden kautta ja esittää, että deskriptiivisyys vahvistaa monellakin tapaa intertekstuaalisuusanalyysia ja vielä yleisemmin (kriittistä) diskurssianalyysia.

Kritiikkinähän erityisesti kriittistä diskurssianalyysia kohtaan on useasti esitetty, että hyvin pitkälle meneviä yhteiskunnalli-

sia tulkintoja ja jopa teorioita on rakennettu varsin vähäisen tekstuaalisen näytön varaan (tästä ks. esim. Widdowson 1998). Kritiikki viittaa yhtäältä tulkintojen teossa käytetyn kielellisen materiaalin — empiirisen aineiston — vähäiseen määrään ja toisaalta siihen, että tulkinnat eivät perustu riittävässä määrin kielen rakenteeseen ja sen lingvistiseen tuntemukseen. Deskriptiivinen tutkimus — jota siis Solinin työ edustaa — sen sijaan käyttää nimenomaan tekstuaalista evidenssiä perustelevaan intertekstuaalisista suhteista esitettyjä väitteitä.

Niin ikään on kritisoitu sitä, miten kriittinen diskurssianalyysi valitsee ne kielelliset seikat, joita se pitää tekstien ideologisuuden ja valtasuhteiden ilmentäjinä. Tähän kritiikkiin Solinin painottama deskriptiivinen analyysitapa vastaa tutkimalla intertekstuaalisia ketjuja: ketjujen analysointi voi osoittaa nimenomaan sen, mitkä kielelliset piirteet ovat relevantteja kielenkäyttäjille.

Nähdäkseni deskriptiivinen painotus voidaan parhaiten tulkita myös Solinin tutkimuksessa kannanottona sen puolesta, että etsitään ja tulkitaan monia ja toistuvia lingvistisiä ilmiöitä useista teksteistä — siis lingvististä evidenssiä laajemmin kuin yhden tekstin analyysistä. Analyysi on Solininkin tutkimuksessa tulkintaa, joten olennaiseksi eroksi niin sanotun tulkitsevan interdiskursiivisuusanalyysin ja Solinin harjoittaman deskriptiivisen diskurssijärjestyksen analyysin välille jää se, että Solin tulkitsee intertekstuaalisia ilmiöitä monista ja monenlaisista teksteistä, kun tulkitseva analyysi tyytyy tulkinnoissaan vähäisempään tekstuaaliseen evidenssiin.

Solinin esille ottama kysymys kuvailusta ja tulkinnasta on nykyisen tekstin- ja diskurssitutkimuksen kannalta metodisesti sangen olennainen. Keskustelua käydään nimenomaan siitä, millainen aineisto on riittävä tulkintojen tekemiseksi. Diskurs-

sien analysointi on tietysti viime kädessä aina tulkintaa. Laajaan ja monipuoliseen aineistoon tukeutuva analyysi pystyy kuitenkin kiistatta esittämään tulkintojen tueksi sellaisia säännönmukaisuuksia, joiden kautta tulkintojen teko on perustellumpaa kuin analyysissa, jonka aineistona ja tulkinnan kohteena on esimerkiksi yksittäinen teksti.

VÄITTÄMIEN VÄLITTYMINEN

Erityisen tärkeä puoli intertekstuaalisuuden analyysissa on yleensäkin se, miten erilaiset väittämät välittyvät ja miten merkitykset muuttuvat intertekstuaalisissa ketjuissa. Käytännössä tällaista kohdataan esimerkiksi jokapäiväisessä uutisoinnissa, jossa lainataan toisia tekstejä tai esitetään tulkintoja jostain sanotusta. Avoimena intertekstuaalisuutena ilmiö näyttäytyy silloin, kun jokin sanottu merkitään lainaukseksi. Toisaalta suuri osa intertekstuaalisuudesta on »piilossa», eli mikään näkyvä kielellinen keino ei suoraan kerro, että kyse on tavalla tai toisella toiseen tekstiin viittaamisesta. Viime mainittua esimerkiksi Fairclough (1992: 104) nimittää konstitutiiviseksi intertekstuaalisuudeksi. Kun Solin tarkastelee ympäristödiskurssin diskurssijärjestykseen kuuluvien instituutioiden diskurssien ja tekstijajien intertekstuaalisia piirteitä, hänen analyysinsä on lähtökohtaisesti konstitutiivisen intertekstuaalisuuden tutkimusta. Toisin sanoen kyse ei ole niinkään siitä, miten jossain tekstissä jokin tietty kielellinen keino paljastaa taustalla olevan toisen tekstin vaan siitä, miten erilaiset tavat sanoa ja perustella asioita kulkeutuvat instituutiosta toiseen tai vaihtelevat instituution sisällä.

Luvussa 6 Solin analysoi tarkemmin yhden puheenaiheen suhteen myös sitä, kuinka väitteet välittyvät tekstilajista ja instituutiosta toiseen. Kyseessä oleva puheenaihe on pienten saastehiukkasten ai-

heuttama terveystriisiko. Puheenaihetta ja sen välittymistä voidaan seurata tarkkailemal- la esimerkiksi ketjuja asiantuntijaraportteista lehdistötiedotteisiin ja niiden kautta uutisiin. Yhteen selvästi rajattuun topiikkiin keskittyvä analyysi on metodologisesti perusteltu ja systemaattinen tapa osoittaa ne valinnat ja valintojen periaatteet, joita väit- tämien uudelleenkontekstualisoinnissa teh- dään.

Tällainen intertekstuaalisuusanalyysi nojaa Solininkin tutkimuksessa paljolti so- siaalitieteelliseen (diskurssianalyttiseen) valta-analyysiin. Etenkin valta-analyysissa tulee väistämättä eteen diskurssianalytti- sen lähestymistavan tulkitseva luonne ja analyysit tukeutuvat ennen kaikkea muu- hun kuin itse kieleen.

Tarkastellessaan intertekstuaalista ket- jua merkitystenmuutosten kannalta Solin analysoi toisaalta juuri lingvistisesti moti- voituja seikkoja. Tässä yhteydessä hän kä- sittelee kausaalisuutta (aiheuttaako saaste sairauksia ja kuolemia), määrää (kuinka suuria terveystriisit ovat) ja toimijuutta (kuka tai mikä saastumisen aiheuttaa).

METODI JA TULOKSET

Solinin väitöskirjatutkimuksella on meto- dista annettavaa paitsi intertekstuaalisuu- den analyysiin myös yleisemmin (kriitti- seen) diskurssintutkimukseen. Kirja on esi- merkki siitä, miten diskurssintutkimusta voi tehdä intertekstuaalisuuden käsitteeseen tukeutuen. Toisaalta Solin osallistuu dis- kurssintutkimuksen ympärillä käytävään metodologiseen keskusteluun aineistoista ja lingvistisen evidenssin käytöstä.

Solin painottaa kirjassaan useassa koh- din tutkimuksen deskriptiivisyyttä ja an- kuroitumista (teksti)lingvistiseen tietoon, mutta nämä seikat eivät ole kirjan analy- seissa aina kovin selvästi näkyvissä. Paik- ka paikoin Solinin analyyseissä huomiota

kiinnittää myös suhteellisen vähäinen tu- keutuminen itse lingvistiseen tutkimuk- seen. Silti analyysi on selvästi lingvistises- ti perusteltua ja sitä kautta argumentaatio- taan tukevampaa kuin yleinen (yleensä so- siaalitieteellinen) empiirinen diskurssin- tutkimus. Kirjan kielitieteellistä orientaatio- ta korostaa päätelmien luonne; sivummal- le jäävät itse ympäristökeskustelusta ja ym- päristösaastediskurssista tehdyt havainnot, ja pääpaino on tutkimuksen metodologisen onnistuneisuuden pohdinnassa.

Ennen kaikkea Solinin tutkimus on tekstin- ja diskurssintutkijoille hyvä esi- merkki siitä, miten intertekstuaalisuuden käsitteen kautta päästään tarkastelemaan erilaisten instituutioiden diskursseja ja ins- tituutioiden vaikutusta toisiinsa. Metodo- logisesti tutkimus osallistuu diskurssin- ja tekstintutkimuksen alueilla käytävään kriit- tiseen keskusteluun. Vaikka tutkimus ei suoranaisesti esitä suuresti aiemmasta dis- kurssianalyttisestä tulkinnasta poikkeavaa mallia, se sisältää painotuksia ja puheen- vuoroja, jotka ovat varteenotettavia koko sillä laajalla tutkimusalueella, jossa tulkin- nan kohteena ovat tekstit ja diskurssit. ■

PEKKA PÄLLI

Sähköposti: pekka.palli@uta.fi

LÄHTEET

- FAIRCLOUGH, NORMAN 1992: *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- 1995: *Media discourse*. London: Edward Arnold.
- WIDDOWSON, HENRY 1998: The theory and practice of critical discourse analysis. – *Applied linguistics* 19:1 s. 136–151.